

سنجش ادراک ساکنین از اثرات گردشگری مبتنی بر جوامع محلی (مطالعه موردی: روستای چم‌آسمان، شهرستان لنجان، استان اصفهان)

ناصر رضائی^۱، فضیلت حبیب‌الهی^۲

تاریخ وصول: ۱۳۹۵/۱/۱۵، تاریخ تایید: ۱۳۹۵/۲/۱۵

چکیده

گردشگری مبتنی بر جوامع محلی، اثرات مثبت و منفی گوناگونی بر جوامع محلی که میزبان گردشگران می‌باشند، می‌گذارد. این اثرات دربرگیرنده طیف گسترده‌ای از اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی است که با توجه به گستردگی آنها لازم است که در مطالعات گردشگری مورد توجه قرار گیرند. پژوهش حاضر به بررسی میزان ادراک ساکنین روستای چم‌آسمان (شهرستان لنجان، اصفهان) از اثرات گردشگری مبتنی بر جوامع محلی می‌پردازد. برای پاسخ به این سؤال و جمع‌آوری دیدگاه‌های ساکنین جامعه محلی، از پرسشنامه با طیف لیکرت استفاده شد. پس از گردآوری داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و استفاده از آزمون‌های فی، کرامر و پیرسن، به تحلیل داده‌ها پرداخته شد. نتایج نشان می‌دهد که ادراک ساکنین از اثرات گردشگری مبتنی بر جوامع محلی به ترتیب از افزایش آگاهی ساکنین محلی، افزایش درآمد، افزایش سطح کیفیت زندگی، و افزایش تعامل فرهنگی میان ساکنین و گردشگران، بالاتر از حد میانگین بوده است. و ادراک ساکنین از اثرات گردشگری مبتنی بر جوامع محلی در دریافت منفعت یکسان از آن، در سطح نامطلوبی قرار دارد.

کلیدواژگان: گردشگری مبتنی بر جوامع محلی، ادراک، اثرات اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی.

۱. استادیار و عضو هیئت علمی گروه گردشگری، پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری hiwa865@gmail.com

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد بازاریابی جهانگردی، دانشگاه مازندران، بابلسر f.habibollahi@gmail.com

مقدمه

امروزه گردشگری بخش مهمی در اقتصاد کشورهای کم‌درآمد در حال توسعه و جوامع محلی فقیر درون آنها است (Zhao & Ritchie, 2007). از گردشگری گاهاً فراتر از یک صنعت و به‌مثابه یک پدیده پویای اجتماعی و جهانی یاد می‌شود (حیدری چیاپانه و همکاران، ۱۳۹۲). از طرفی، امروزه صنعت گردشگری در بسیاری از کشورها به منزله نمادی از هویت فرهنگی و یکی از منابع مهم کسب ارز می‌باشد (محسنی، ۱۳۸۸). ماهیت صنعت گردشگری ایجاد اشتغال و درآمد، متنوع‌سازی اقتصاد، مشارکت اجتماعی و استفاده از منابع محلی است (اکبریان رونیزی و رضوانی، ۱۳۹۴). توسعه گردشگری انبوه و به‌تبع آن توسعه بازار گردشگری، اغلب به جوامع، شهرها، مناطق و کشورها به‌منظور عرضه هویت منحصر به فرد خود و سپس بسته‌بندی و ترویج آن به‌عنوان محصولی که انتظار می‌رود گردشگران برای تجربه آن به مقاصد گردشگری جذب شوند، نیاز دارند (Rosazman, 2006). «گردشگری مبتنی بر جوامع محلی» در اواسط دهه ۱۹۹۰ پدیده آمده است؛ عموماً در مقیاس کوچک بوده و دربرگیرنده تعامل بین بازدیدکنندگان و جامعه میزبان، به‌ویژه در مناطق روستایی و محلی می‌باشد (Asker et al, 2010). در این نوع گردشگری، جامعه یک یا چند گروه از گونه‌های زنده‌ای هستند که با یکدیگر در یک محل زندگی می‌کنند (Murphy, 1985). گردشگری مبتنی بر جوامع محلی می‌تواند به جوامع محلی برای مدیریت منابع خود قدرت دهد، ایجاد اشتغال کرده و به حفظ فرهنگ آنها کمک نماید. همچنین دارای مزایای زیست‌محیطی شامل جلوگیری از تخریب محیط‌زیست و حفاظت از آن از طریق طرح‌های گردشگری می‌باشد (Asker et al, 2010). این صنعت مصرف‌کنندگان را به مکان تولیدکنندگان می‌آورد. مکانی که بر دارایی‌های مبتنی بر طبیعت استوار بوده، تولید، مهارت نسبتاً کمتری می‌خواهد، و سرمایه‌گذاری زیادی برای طرح‌های گردشگری لازم است (Ashely, Boyd & Goodwin, 2000).

زمانی که توسعه گردشگری در یک ناحیه به‌عنوان مقصد گردشگری اتفاق می‌افتد، نشانه‌های مثبت و منفی آن در موقعیت‌هایی که یک منطقه توسعه می‌یابد یا نه آشکار می‌شوند؛ که به نیازهای ساکنین، علاقمندی آنها در مشارکت در فعالیت‌های گردشگری و یا حضور آنها به‌عنوان عنصری حیاتی در هماهنگی توسعه گردشگری، وابسته است (Murphy, 1985). درواقع می‌توان چنین گفت که هرگاه فعالیت‌های گردشگری ارتباط نزدیکی با جوامع محلی داشته باشند، گردشگری می‌تواند منجر به تغییراتی در ابعاد اجتماعی، فرهنگی، محیطی و اقتصادی جامعه میزبان گردد (Richards & Hall, 2000).

1. Community Based Tourism (CBT)

به نقل از ضیایی و همکاران، ۱۳۹۲). که با توجه به تنوع و پیچیدگی فعالیت‌های گردشگری، اثرات ناشی از این فعالیت‌ها نیز ابعاد گسترده‌ای دارد که لازم است در مطالعات مرتبط با سنجش اثرات گردشگری مورد توجه قرار گیرد (Mason, 2003). همچنین صنعت گردشگری پایدار، مواردی چون ارزیابی اثرات گردشگری بر جوامع میزبان را مورد تأکید قرار می‌دهد

(Cahndralal, 2010; cited in Alipour Eshliki & Kaboudi, 2011)

عبارت «اثر گردشگری ۱» در ادبیات گردشگری اهمیت زیادی دارد. این اثر می‌تواند از طریق بازنگری ادراک ساکنین جوامع محلی ارزیابی شود (Almeida-García et al, 2016). ارزیابی ادراک ساکنین محلی از اثرات گردشگری برای برنامه‌ریزان مقاصد گردشگری بسیار حائز اهمیت است (Sinclair-Maragh et al, 2014). به طوری که در سال‌های اخیر مطالعات زیادی به بررسی و سنجش نگرش ساکنین و ادراکات آنها نسبت به اثرات گردشگری پرداخته‌اند.

گردشگری به‌عنوان یکی از منابع درآمد و ایجاد اشتغال در سطح ملی می‌تواند رهیافتی برای توسعه اقتصادی در قلمرو ملی باشد. با توجه به ظرفیت‌های گردشگری در کشور ما و تنوع قومی و مردمی، و جوامع محلی کوچک مقیاسی که توان حضور در بازارهای گردشگری را دارند، باید بر اهمیت اجرایی شدن گردشگری مبتنی بر جوامع محلی تأکید شود. در بسیاری از جوامع روستایی و شهری گردشگری به یکی از ارکان اصلی درآمد مردم محلی تبدیل شده است، اما باید دید که دیگر اثرات برجای مانده از فرایند گردشگری نیز مورد تأیید و رضایت ساکنین محلی می‌باشد یا نه.

از آنجا که جوامع محلی مهم‌ترین اصل در ایجاد ثبات و پایداری گردشگری می‌باشند و این جوامع هستند که از وجود گردشگری منتفع یا متضرر می‌شوند، لزوم توجه و برنامه‌ریزی با دخیل کردن خواسته‌ها و مشارکت آنها احساس می‌شود (ضیایی و همکاران، ۱۳۹۲). شناسایی نیازها و خواسته‌های این جوامع با بررسی ادراک آنها از اثرات گردشگری در محل سکونت آنها میسر می‌شود. پژوهش حاضر در پی ارزیابی و سنجش ادراک ساکنین محلی از اثرات گردشگری مبتنی بر جوامع محلی در روستای چم آسمان می‌باشد و پاسخ به این سؤال اساسی که این اثرات در جامعه مورد مطالعه بیشتر در چه زمینه‌هایی خود را نشان داده است؟

1. Impact of Tourism

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

گردشگری به عنوان پدیده‌ای چندبعدی و فرابخشی از عناصر و اجزایی تشکیل شده است که ارتباطات متقابل و چند سویه آنها در قالب یک سیستم یکپارچه و واحد، قابل درک و شناخت است (حیدری چپانه و همکاران، ۱۳۹۲). مورفی^۱ به این مسئله اشاره می‌کند که گردشگری درون سیستمی قرار دارد که مقاصد را به‌عنوان مکانی برای رویارویی بازدیدکنندگان و ساکنین محلی فراهم می‌کند، و اجزای مختلف یک محصول گردشگری نظیر اقامتگاه، خدمات، جاذبه‌ها و... را در اختیار گردشگران قرار می‌دهد (Murphy, 1985). در اینجا نوعی وابستگی بین اجزای سیستم وجود خواهد داشت؛ به طوری که هیچکدام بدون دیگری دوامی نخواهد داشت (همان، ۱۹۸۵). شواهد فراوان در جهان حاکی از آن است که توسعه گردشگری از توسعه اقتصادمحور رایج، به سمت توسعه اجتماعات پایدار سوق یافته است و گردشگری پایدار سعی دارد تا فشار بین سه بعد پایداری اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی را تعدیل کند (وثوقی و همکاران، ۱۳۹۰). تأکید مفهوم گردشگری پایدار، بر روی توسعه‌ای از گردشگری است که دارای سازگاری بلندمدت با محیط طبیعی و اجتماعی - فرهنگی بوده، و منبع درآمدی برای جامعه محسوب می‌شود. کانون توجه مبحث پایداری این است که گردشگری باید به گونه‌ای مدیریت شود که منابع طبیعی و فرهنگی آن کم‌نگردیده و در عین حال از منابع زیست‌محیطی برای استفاده در آینده حمایت کند (احمدی شاپورآبادی و طارمی، الف ۹۵).

در سطح بین‌المللی تفاوت‌های واژگانی بسیاری برای فعالیت‌های مشابه در زمینه گردشگری وجود دارد. برای مثال، در آمریکای لاتین واژه «گردشگری روستایی» در کنار «گردشگری مبتنی بر جوامع محلی» استفاده شده و در بخشی از آسیا، «اکوتوریسم» اغلب به وسیله گردشگری مبتنی بر جوامع محلی، تعریف می‌شود. عموماً «گردشگری پایدار»، «گردشگری مبتنی بر جوامع محلی»، «گردشگری روستایی» و «اکوتوریسم»، مضامین یکسانی دارند. برنامه‌ریزی گردشگری برای حفاظت میراث فرهنگی یک مقصد و افزایش میراث طبیعی آن در حین اینکه رفاه اقتصادی اجتماعی جوامع افزایش یابد، صورت می‌گیرد (Asker et al, 2010).

توسعه گردشگری همانند شمشیر دولبه برای جامعه محلی عمل می‌کند: هم می‌تواند منفعتی را به وجود آورد و هم هزینه‌هایی را تحمیل کند. در جامعه‌ای که مقصد گردشگری است، کیفیت زندگی ساکنان آن در همه ابعاد از گردشگری تأثیر می‌پذیرد. از این رو در مطالعات گردشگری، به‌ویژه در دو دهه اخیر،

1. Murphy

ساکنان به مثابه هسته اصلی بسیاری از تحقیقات گردشگری در نظر گرفته شده‌اند. هدف اصلی از این تحقیقات، یافتن راه‌حل‌هایی بوده است که از طریق آنها ضمن توسعه گردشگری، جامعه مرتبط با آن نیز منتفع گردند و تأثیرات نامطلوب گردشگری و به ویژه خسارت‌های زیست‌محیطی تا جایی که ممکن است کاهش یابد (وثوقی و همکاران، ۱۳۹۰). در ادبیات گردشگری، همواره بر نقش و اهمیت نگرش جامعه محلی به عنوان یکی از ارکان موفقیت توسعه گردشگری تأکید شده است (Murphy, 1981; Hall, 1994). جامعه محلی در گردشگری، گروهی از افراد و یا مجموعه‌ای از گروه‌های مختلف سنی، جنسی و با عقاید متنوع سیاسی و نگرش‌ها و علاقمندی‌های متفاوت نسبت به گردشگری می‌باشند (Mason, 2003). برای بررسی نگرش و پیش‌بینی حمایت ساکنان و عوامل تأثیرگذار بر آن، روش‌های گوناگونی وجود دارد. تمرکز بیشتر مطالعات، مبتنی بر بررسی و درک ساکنان از تأثیرات گردشگری در سه دسته‌بندی مبنایی تأثیرات اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست‌محیطی و شناسایی دیگر عوامل و متغیرهای تأثیرگذار و میزان تأثیر هر یک از آنها متمرکز بوده است که بسته به شرایط متفاوت هر جامعه‌ای می‌تواند مثبت یا منفی باشد (وثوقی و همکاران، ۱۳۹۰؛ اکبریان رونیزی و بدری، ۱۳۹۳).

نوع و میزان اثرات گردشگری در یک مقصد از عوامل متعددی متأثر می‌شود. پیامدهای ناشی از توسعه گردشگری در جوامع محلی اغلب در سه دسته تقسیم‌بندی می‌شوند: اول، اقتصادی، شامل درآمدهای مالیاتی، افزایش مشاغل، افزایش درآمد، تورم، وام‌های دولتی محلی. دوم، اجتماعی - فرهنگی، شامل افزایش تعامل و آگاهی میان فرهنگی، افزایش جرم و جنایت، تغییر در فرهنگ سنتی و بومی. و سوم، زیست‌محیطی، شامل حفاظت از پارک‌ها و حیات‌وحش، آلودگی آب و هوا، افزایش ترافیک، تخریب حیات‌وحش، آسیب بناهای تاریخی و پوشش گیاهی (Andereck, 1995). توسعه گردشگری اثراتی بر جوامع مقصد و خصوصاً بر مردم محلی که به‌عنوان «میزبان» گردشگران شناخته می‌شوند می‌گذارد (Wall & Mathieson, 2006; cited in Sharpley, 2014). در واقع گردشگری به‌طور گسترده‌ای به عنوان پتانسیل عمده اقتصادی که اجزای کیفیت زندگی از قبیل فرصت‌های شغلی، درآمدهای مالیاتی، تنوع اقتصادی، جشنواره‌ها، رستوران‌ها، جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی، و فرصت‌های تفریحی را ارتقا می‌دهد، شناخته شده است. اگرچه نگرانی‌هایی برای اثرات منفی آن نظیر شلوغی، ترافیک و مشکلات پارکینگ، افزایش جرم و جنایت، و هزینه‌های زندگی، تعارض بین گردشگران و ساکنین و تغییراتی در شیوه زندگی میزبانان، نیز وجود دارد (Ap, 1992; McCool & Martin, 1994). که در این میان مدیریت تعارضات فرهنگی - اجتماعی یا اثرات منفی گردشگری، عامل مهمی برای کشورهای توسعه‌یافته و کشورهای در حال توسعه می‌باشد (Rosazman, 2006). از طرفی با وجود پیامدها و اثرات مثبت و منفی گردشگری در جوامع محلی، تنها در صورتی می‌توان از پتانسیل حمایت جامعه محلی بهره برد که

نگرش آنان به گردشگری و اثرات آن مثبت باشد. درک و پیش‌بینی نگرش ساکنان از توسعه گردشگری و عواملی که می‌تواند عکس‌العمل آنها را تحت تأثیر قرار دهد، در دستیابی به حمایت ساکنان از توسعه گردشگری ضروری است (Gursoy & Rutherford, 2004:498).

در زمینه سنجش ادراک ساکنین محلی از اثرات گردشگری مطالعاتی انجام شده است:

آن و همکاران ۱ (۱۹۸۸) اثرات توسعه گردشگری را بر ادراک ساکنین از هفت بعد زندگی جوامع بررسی کردند (Urtasun & Gutierrez, 2006). اکبریان رونیزی و بدری (۱۳۹۳)، در پژوهش خود دریافتند که بین درک ذی‌نفعان از آثار و پیامدهای گردشگری در نواحی روستایی منطقه لواسانات، تفاوت معنادار آماری وجود دارد که مربوط به تفاوت در درک ساکنان محلی و گردشگران، ساکنان محلی و کارآفرینان، مدیران محلی و گردشگران، مدیران محلی و کارآفرینان می‌باشد. باپرد و گوسک^۲ (۲۰۰۴)، نیز در مطالعات خود دریافتند که درک ذی‌نفعان از آثار گردشگری از اصلی‌ترین پارامترها برای حمایت آنها از توسعه گردشگری به‌شمار می‌آید (اکبریان رونیزی و بدری، ۱۳۹۳).

وثوقی و همکاران (۱۳۹۰)، در پژوهشی به بررسی نگرش و حمایت جامعه محلی از گردشگری در منطقه روستایی و کوهستانی رودبار قصران بر مبنای نظریه تبادل اجتماعی پرداخته‌اند. اگرچه این مطالعه مؤید ارتباط بین درک ساکنان از تأثیرات گردشگری بوده، لیکن گاه نیز نشان از قابلیت اطمینان ضعیفی داشته است. علت این امر چه بسا این باشد که روستاهای منطقه از نظر توسعه‌یافتگی (چه در فعالیتهای گردشگری و چه در دیگر فعالیت‌ها) در سطوح همسانی نیستند. از این رو ساکنان روستاهای توسعه‌یافته‌تر (به لحاظ اقتصادی یا فعالیت‌های گردشگری)، درک بهتری از گردشگری و هزینه و منفعت آن دارند و تمایل بیشتری به‌حمایت آن، بروز می‌دهند. در کنار همه موارد، نکته تعیین‌کننده عمده و مهمی نیز به چشم می‌خورد و آن وجود وجه مشترکی بین موافقان و مخالفان گردشگری است. وجه مشترک، این است، در صورتی که مقصد به هر شکلی در حال تأثیرپذیری منفی از گردشگری باشد، جامعه محلی چه با نگرش مثبت و چه منفی به گردشگری - تمایل بسیاری به درگیری و مشارکت در برنامه‌های توسعه گردشگری بروز می‌دهد. ارتقای تأثیرات مثبت اقتصادی و همچنین کاهش تأثیرات منفی زیست‌محیطی (از طریق کاربرد برنامه‌های حفاظت) و آموزش جامعه محلی، می‌تواند تأثیر عمده‌ای در نگرش و افزایش حمایت آنان داشته باشد (وثوقی و همکاران، ۱۳۹۰).

1. Allen, Long, Perdue & Kieselbach
2. Guske

نتایج پژوهش اندرک^۱ و همکاران (۲۰۰۵)، که به بررسی ادراک ساکنین از اثرات گردشگری جوامع محلی می‌پردازد، نشان می‌دهد که ساکنین جامعه مورد مطالعه بسیاری از اثرات مثبت و منفی را درک می‌کنند. کسانی که معتقدند گردشگری برای توسعه اقتصادی مفید است، از منفعت آن برخوردارند، و از اثرات مثبت آن آگاهند؛ اما در نقطه مقابل افرادی هستند که اثرات منفی گردشگری را درک کرده‌اند. به روشنی مشخص است که آموزش و آگاهی‌رسانی می‌تواند گامی مؤثر برای درک این صنعت و حمایت بیشتر از منافع جوامع محلی باشد (Andereck et al, 2005).

بعضی از مطالعات انجام شده در زمینه سنجش ادراک ساکنین محلی، اثرات مثبت و برخی دیگر اثرات منفی اقتصادی گردشگری را نشان داده‌اند. لیو^۲ و وار^۳ (۱۹۸۶)، در پژوهش خود به ادراک بالای ساکنین از افزایش مشاغل، درآمدها، و کسب و کارهای پرمفعت محلی در اثر گردشگری و همچنین اثر منفی افزایش هزینه‌های زندگی اشاره کرده‌اند (Liu & Var, 1986). هارالمبولوس^۴ و پیزام^۵ (۱۹۹۶)، نیز در مطالعه خود به درک بالای ساکنین از منافع اقتصادی گردشگری اشاره کرده‌اند که شامل افزایش درآمدهای مالیاتی، و درآمد شخصی، افزایش استانداردهای زندگی، و بهبود نگرش نسبت به کار بود و در نقطه مقابل آن این مطالعه افزایش در قیمت کالاها و خدمات را نشان داده است (Haralambopoulos & Pizam, 1996). دیگر مطالعات ادراک نیز گزارشاتی از اثرات مثبت گردشگری، نظیر بهبود کیفیت اقتصادی زندگی (McCool and Martin, 1994; Long et al, 1990) افزایش فرصت‌های شغلی و بهبود استاندارد زندگی (Johnson, et al, 1994) ارائه کرده‌اند.

گرچه منافع اقتصادی اغلب منجر به بهبود زیاد کیفیت زندگی ساکنین می‌شود، اما عوامل فرهنگی - اجتماعی همیشه مثبت نیستند. داگن^۶ (۱۹۸۹)، دریافت که توسعه گردشگری بر ویژگی‌های فرهنگی - اجتماعی جوامع محلی مثل عادات، زندگی روزمره، زندگی اجتماعی، عقاید، و ارزش‌های ساکنین محلی اثر می‌گذارد. این عوامل در نهایت می‌تواند منجر به فشارهای روانی شود. به علاوه مناطقی که سطح بالایی از توسعه گردشگری را دارند، اغلب با افزایش جمعیت که نتیجه جابجایی ساکنین جدید از نواحی خارجی است مواجه هستند. داگن همچنین به اثرات منفی نظیر فروپاشی سنت‌ها، ماده‌گرایی، افزایش میزان جرم و جنایت، تعارض اجتماعی، و شلوغی و ازدحام اشاره کرده است. در بعد مثبت

-
1. Andereck
 2. Liu
 3. Var
 4. Haralambopoulos
 5. Pizam
 6. Dogan

آن گردشگری می‌تواند خدمات عمومی جوامع محلی نظیر پارک‌ها، امکانات فرهنگی و تفریحی را ارتقا بخشد و جامعه محلی را به شرکت در فعالیت‌های فرهنگی تشویق کند (Dogan, 1989). لیو و وار (۱۹۸۶) در پژوهش خود به نتایج بالایی برای حمایت ساکنین از منافع فرهنگی مثبت گردشگری دست پیدا کردند؛ که شامل نمایشگاه‌های فرهنگی، تاریخی و تفریحی، و گردشگری به عنوان ابزاری برای تغییر فرهنگ، رویدادها، و هویت ساکنین می‌باشد. اکثر ساکنین در مطالعه لیو و وار، اثرات منفی اجتماعی را درک نکرده و معتقدند که گردشگری بر میزان جرم و جنایت اثری ندارد (Liu & Var, 1986). مطالعات دیگر نیز به افزایش توسعه پارک‌های طبیعی (McCool and Martin, 1994)، و فرصت‌های سرگرمی بیشتر (Long et al, 1990) و از نظر اثرات منفی گردشگری، به اثرات منفی بر روی ارزش‌های سنتی خانوادگی، جرم و جنایت (Tosun, 2002)، مواد مخدر (Tosun, 2002; Haralambopoulos & Pizam, 1996)، ازدحام منابع و امکانات عمومی (McCool and Martin, 1994) و کاهش مهمان‌نوازی ساکنین (Liu & Var, 1986) اشاره کرده‌اند.

اگرچه گردشگری به عنوان یک صنعت تمیز شناخته شده اما در واقعیت همیشه اینطور نیست؛ و می‌تواند منجر به خسارات آشکاری به محیط زیست شود. به علاوه، احتمال این هست که سیاست‌های توسعه محلی، بدون در نظر گرفتن محیط زیست، بر برآورده ساختن نیازهای گردشگران متمرکز شود. در نهایت این صنعت پتانسیل این را دارد که ندانسته و سهواً از طریق بی‌ملاحظه‌گی نسبت به اثرات زیست محیطی به خودش آسیب برساند (Doggart, 1996; cited in Andereck, 2005).

اندرک (۱۹۹۵) نیز به آلودگی هوای ناشی از وسایل نقلیه و هواپیماها؛ آلودگی آب، نابودی حیات وحش در نتیجه شکار، صید و ماهیگیری؛ تخریب منابع طبیعی؛ گیاهان و جنگل‌زدایی و در زمینه ادراک ساکنین از آسیب‌های شهری نیز به ایجاد ساختمان‌های بلند که نمای شهر را برهم می‌زند، عدم هماهنگی سبک‌های معماری، آلودگی صوتی هواپیماها، ماشین‌ها و گردشگران، اشاره کرده است (Andereck et al, 2005).

گرچه اغلب پژوهشگران به اثرات مثبت اقتصادی و فرهنگی - اجتماعی گردشگری در جوامع محلی اشاره کرده‌اند، اما اثرات منفی در زمینه زیست محیطی بیشتر خود را نشان می‌دهند. لیو و وار (۱۹۸۶) بیان داشتند که تقریباً نیمی از پاسخ‌دهندگان به بهبود پارک‌ها و نواحی تفریحی، و کیفیت جاده‌ها و خدمات عمومی بخاطر گردشگری اشاره کرده‌اند؛ و اکثریت مخالف این بودند که گردشگری منجر به افزایش مشکلات ترافیک، شلوغی یا از بین رفتن آرامش پارک‌ها می‌شود (Liu & Var, 1986). مطالعات دیگر به نگرش‌های مثبتی از اثرات گردشگری مثل بهبود ظاهر جوامع و فرصت‌های تفریحی و پارک‌ها اشاره کرده‌اند (McCool and Martin, 1994). در بعد اثرات منفی گردشگری نیز، عاملی که در بسیاری از مطالعات به آن اشاره شده است اثر گردشگری بر ترافیک می‌باشد.

افزایش زیاده، تخریب پوشش گیاهی (Liu & Var, 1986)، مشکلات پارکینگ (Johnson et al, 1994) و افزایش ازدحام در خدمات تفریحی (Johnson et al, 1994) نیز اشاره شده است. مطالعات پژوهش اندرک نیز نشان می‌دهد که ساکنین به افزایش هر دو جنبه‌های مثبت و منفی گردشگری اشاره کرده‌اند. و احساس می‌کنند که این صنعت منجر به افزایش فروشگاه‌ها، رستوران‌ها، جشنواره‌ها، بازارچه‌ها و موزه‌ها در جامعه شده است. ترافیک، ازدحام و تراکم نیز از اثرات منفی بود که موجب نگرانی ساکنین محلی است (Andeck et al, 2005).

در جدول (۱) به شاخص‌های مورد بررسی در مطالعات ذکر شده و دیگر مطالعات اشاره شده است.

جدول ۱. مؤلفه‌ها و شاخص‌های بررسی شده در زمینه اثرات گردشگری بر ادراک ساکنین جوامع محلی مقاصد گردشگری

متغیر اصلی	شاخص‌ها	منابع
تولید و درآمد	اشتغال	(وئوفی و همکاران، ۱۳۹۰) (Sinclair et al, 2014) (Andeck et al, 2005) (Liu & Var, 1986)
	میزان درآمد	(Alipour Eshliki & Kaboudi, 2011) (Andeck et al, 2005) (Sinclair et al, 2014)
	تنوع و فرصت‌های شغلی	(وئوفی و همکاران، ۱۳۹۰) (Sinclair et al, 2014) (Andeck et al, 2005) (Johnson, et al, 1994) (Alipour Eshliki & Kaboudi, 2011)
	سرمایه‌گذاری	(وئوفی و همکاران، ۱۳۹۰) (Andeck et al, 2005) (Hatipoglu et al, 2014)
	مالیات	(Andeck et al, 2005)
	وام دولتی	(Andeck et al, 2005)
	هزینه زندگی (قیمت کالا و خدمات)	(ضیایی و ترابیان، ۱۳۸۹) (وئوفی و همکاران، ۱۳۹۰) (Andeck et al, 2005) (Liu & Var, 1986) (Haralambopoulos & Pizam, 1996) (Alipour Eshliki & Kaboudi, 2011) (Hatipoglu et al, 2014)
	قیمت زمین	(ضیایی و ترابیان، ۱۳۸۹) (وئوفی و همکاران، ۱۳۹۰)
	میزان جرم و جنایت	(وئوفی و همکاران، ۱۳۹۰) (Andeck et al, 2005) (Liu & Var, 1986) (Alipour Eshliki & Kaboudi, 2011)
	فرهنگ و سلامت	سواد و آگاهی
حس تعلق به مقصد		(Sinclair et al, 2014) (Andeck et al, 2005)
افتخار و غرور		(Andeck et al, 2005)
استانداردهای زندگی		(وئوفی و همکاران، ۱۳۹۰) (Andeck et al, 2005) (Johnson, et al, 1994) (McCool and Martin, 1994) (Hatipoglu et al, 2014)
سلامت و بهداشت		(Girard & Gartner, 1993)
جاذبه‌های فرهنگی (آداب و رسوم، فرهنگ، صنایع دستی)		(اکبریان رونیزی و شیخ بیگلر، ۱۳۹۴) (Andeck et al, 2005) (Girard & Gartner, 1993)
دسترسی (راه و جاده‌ها)		(اکبریان رونیزی و شیخ بیگلر، ۱۳۹۴) (Girard & Gartner, 1993)
ترافیک		(ضیایی و ترابیان، ۱۳۸۹) (وئوفی و همکاران، ۱۳۹۰) (Sinclair et al, 2014) (Andeck et al, 2005) (Liu & Var, 1986) (Alipour Eshliki & Kaboudi, 2011) (McCool and Martin, 1994) (Johnson, et al, 1994)
زیرساخت‌ها (پلیس، رستوران، مراکز اقامتی، حمل و نقل و...)		(وئوفی و همکاران، ۱۳۹۰) (Girard & Gartner, 1993) (Andeck et al, 2005) (Johnson, et al, 1994) (McCool and Martin, 1994) (Hatipoglu et al, 2014)
امنیت		(ضیایی و ترابیان، ۱۳۸۹) (وئوفی و همکاران، ۱۳۹۰)
زیست‌محیطی	تنوع جاذبه‌ها	(اکبریان رونیزی و شیخ بیگلر، ۱۳۹۴)
	حیات وحش و پوشش گیاهی	(وئوفی و همکاران، ۱۳۹۰) (Andeck et al, 2005) (Liu & Var, 1986) (Alipour Eshliki & Kaboudi, 2011) (Hatipoglu et al, 2014)
	بناها و محوطه‌های تاریخی	(وئوفی و همکاران، ۱۳۹۰) (Andeck et al, 2005) (Hatipoglu et al, 2014)
	کیفیت محیطی (آلودگی آب، هوا، زیاده)	(اکبریان رونیزی و شیخ بیگلر، ۱۳۹۴) (ضیایی و ترابیان، ۱۳۸۹) (وئوفی و همکاران، ۱۳۹۰) (Sinclair et al, 2014) (Andeck et al, 2005) (Liu & Var, 1986) (Hatipoglu et al, 2014)

بسکولیدز^۱ و همکاران (۲۰۰۲)، نیز در پژوهش خود عوامل اقتصادی و اجتماعی مثل وابستگی جوامع، طول مدت اقامت در یک ناحیه، وابستگی اقتصادی به گردشگری را بر ادراکات ساکنین از و نگرش آنها نسبت به گردشگری مؤثر می‌دانند (Besculides et al, 2002). مک کول^۲ و مارتین^۳ (۱۹۹۴) نیز دریافتند که ساکنینی که وابستگی بیشتری به جامعه محلی خود داشتند به اثرات گردشگری با نگرانی بیشتری نسبت به ساکنینی که وابستگی کمتری داشتند، نگاه می‌کردند (McCool and Martin, 1994). از طرفی وابستگی اقتصادی و نزدیکی به جاذبه‌ها نیز می‌تواند بر ادراک ساکنین اثرگذار باشد (Haralambopoulos & Pizam, 1996; Johnson et al, 1994; Long et al, 1990).

در نهایت باید گفت بسیاری از پژوهشگران گردشگری را به‌عنوان ابزاری برای توسعه اقتصادی، به‌ویژه در جوامع محلی در نظر می‌گیرند و اشاره می‌کنند که گردشگری یکی از مطرح‌ترین استراتژی‌ها برای توسعه می‌باشد و از این رو توسعه گردشگری می‌تواند توسعه ملی و محلی را افزایش دهد (عارف و همکاران، ۲۰۱۰: ۱۵۵؛ به نقل از ضیایی و همکاران، ۱۳۹۲). در این میان سنجش رضایت و ادراک، مبنای مهمی برای برنامه‌ریزی و مدیریت منابع طبیعی و مقاصد گردشگری خواهد بود (Li et al, 2012).

روش پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و یافته‌های پژوهش به شیوه پیمایشی مبتنی بر پرسشنامه جمع‌آوری شده است. گردشگری مبتنی بر جوامع محلی به‌عنوان متغیر مستقل و ادراک ساکنین از این نوع گردشگری به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. شاخص‌های مرتبط با ادراک نیز از مطالعات صورت گرفته در این زمینه استخراج شده و روایی پرسشنامه نیز توسط کارشناسان و استادان گردشگری مورد تأیید قرار گرفته است. جامعه نمونه دربرگیرنده ۲۵ نفر از ساکنین منطقه مورد نظر می‌باشد. برای تکمیل پرسشنامه از شیوه تصادفی ساده استفاده شده و سپس داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفت. یافته‌ها در دو بخش یافته‌های توصیفی و یافته‌های تحلیلی گردآوری شده است؛ که یافته‌های توصیفی به بررسی ویژگی‌های جمعیت شناختی و مشخصات فردی پاسخ‌دهندگان پرداخته شده و در یافته‌های تحلیلی با استفاده از آزمون تی تک‌نمونه‌ای، هر یک مؤلفه‌های مورد پرسش بررسی شده‌اند. منطقه مورد مطالعه روستای «چم آسمان» از دهستان زیرکوه،

1. Besculides
2. McCool
3. Martin

بخش باغباداران، شهرستان لنجان، در استان اصفهان می‌باشد. این روستا در منطقه کوهستانی واقع شده و طبق سرشماری سال ۱۳۹۰، حدود ۹۸ نفر جمعیت دارد. واقع شدن این روستا در کنار رودخانه زاینده‌رود و طبیعت کوهستانی آن، و همچنین نزدیکی به شهر تفریحی شناخته شده باغباداران، این روستا را در موقعیت ویژه‌ای برای جذب گردشگران قرار داده است. نوع گردشگری اتفاق افتاده در این منطقه، «اکوتوریسم» می‌باشد؛ اما بایستی این نکته را در نظر گرفت که ساکنین این منطقه تا چه میزان درک مثبتی از حضور و پیامدهای ورود گردشگران به منطقه محل سکونت خود دارند.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

یافته‌های توصیفی: جدول (۲) بیانگر یافته‌های توصیفی درصد جنس، سن، تأهل، سطح سواد و نوع سکونت پاسخ‌دهندگان می‌باشد.

جدول ۲. مشخصات کلی پاسخ‌دهندگان

مؤلفه	ویژگی‌ها	درصد
جنس	زنان	۲۸٪
	مردان	۷۲٪
تأهل	مجرد	۴۰٪
	متأهل	۶۰٪
سن	۲۲ تا ۳۲ سال	۳۲٪
	۳۳ تا ۴۲ سال	۳۲٪
	۴۳ تا ۵۲ سال	۲۸٪
	۵۳ تا ۶۵ سال	۸٪
	۶۵ سال و بیشتر	۰
سطح سواد	کمتر از دیپلم	۴۰٪
	فوق دیپلم	۲۴٪
	لیسانس	۳۶٪
	فوق لیسانس و بالاتر	۰
نوع سکونت	بومی	۷۶٪
	غیر بومی	۲۴٪

منبع: اطلاعات میدانی پژوهش، ۱۳۹۵

یافته‌های تحلیلی: در فرایند پژوهش، گردشگری مبتنی بر جوامع محلی، به عنوان متغیر مستقل و ادراک ساکنین منطقه مورد مطالعه به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد. نتایج حاصل از بررسی پرسشنامه ساکنین در جدول (۳) نشان داده شده است. پاسخ سؤالات براساس طیف لیکرت در پنج حالت (بسیار

مخالقم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم، و بسیار موافقم) دسته‌بندی شد. تحلیل گویه‌های مرتبط با هر یک از مؤلفه‌های ادراک، براساس دیدگاه ساکنین، با استفاده از آزمون تی تک‌نمونه‌ای انجام شد.

جدول ۳. تحلیل سؤالات ادراک از گردشگری مبتنی بر جوامع محلی

خطای استاندارد	انحراف معیار	میانگین	سؤالات
۰/۲۶۱	۱/۳۱۴	۳/۳۲	گردشگری مبتنی بر جوامع محلی درآمد ساکنین جوامع محلی را افزایش می‌دهد.
۰/۲۸۱	۱/۴۰۵	۳/۱۶	گردشگری مبتنی بر جوامع محلی فرصت‌های شغلی را برای ساکنین جوامع محلی افزایش می‌دهد.
۰/۲۲۷	۱/۱۳۶	۱/۹۶	گردشگری مبتنی بر جوامع محلی منفعت یکسانی را برای همه افراد محلی به همراه دارد.
۰/۱۸۳	۰/۹۱۷	۳/۴۴	گردشگری مبتنی بر جوامع محلی موجب افزایش آگاهی روستاییان می‌شود.
۰/۲۳۷	۱/۱۸۶	۳/۶۴	گردشگری مبتنی بر جوامع محلی مشکلات روستاییان را افزایش می‌دهد.
۰/۲۴۰	۱/۲۰۰	۳/۲۴	گردشگری مبتنی بر جوامع محلی کیفیت زندگی روستاییان را افزایش می‌دهد.
۰/۲۱۱	۱/۰۵۴	۲/۸۸	گردشگری مبتنی بر جوامع محلی تصویر (احساس غرور) جوامع محلی را نسبت به روستا افزایش می‌دهد.
۰/۲۳۲	۱/۱۵۸	۲/۴۴	گردشگری مبتنی بر جوامع محلی موجب رواج هنر و صنایع دستی روستاییان می‌شود.
۰/۲۵۵	۱/۲۷۵	۲/۸۲	گردشگری مبتنی بر جوامع محلی سبب از بین رفتن منابع فرهنگی (آداب و رسوم روستایی) می‌شود.
۰/۲۷۳	۱/۳۶۴	۲/۸۸	گردشگری مبتنی بر جوامع محلی به حفاظت از منابع طبیعی و جنگل‌ها کمک می‌کند.
۰/۲۴۴	۱/۲۲۲	۳/۰۸	گردشگری مبتنی بر جوامع محلی موجب تعامل فرهنگی بین گردشگران و روستاییان می‌شود.

منبع: اطلاعات میدانی پژوهش، ۱۳۹۵

در بخش دوم سؤالات، نظرات ساکنین در مورد اثرات اکوتوریسم که گونه غالب گردشگری در منطقه مورد مطالعه است مورد بررسی قرار گرفت؛ که نتایج در جدول (۴) نشان داده شده است. بالاترین نظرات مثبت در این زمینه در ارتباط با حفاظت از منابع طبیعی و سنت‌های فرهنگی از طریق اکوتوریسم با ۶۰ درصد نظر موافق بود. اما از طرفی نظر اکثریت ساکنین (۷۶ درصد) در مورد اثر توزیع درآمد عمومی ناشی از اکوتوریسم منفی می‌باشد.

جدول ۴۳ درصد پاسخگویی ادراک از اکوتوریسم

درصد	سؤالات
۶۰ صحیح ۴۰ غلط	اکوتوریسم، جامعه محلی را به حفاظت از منابع طبیعی تشویق می‌کند.
۶۰ صحیح ۴۰ غلط	اکوتوریسم، جامعه محلی را به حفاظت از سنت‌های فرهنگی تشویق می‌کند.
۴۸ صحیح ۵۲ غلط	اکوتوریسم، جامعه محلی را به مشارکت در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری فعالیت‌های گردشگری تشویق می‌کند.
۵۲ صحیح ۴۸ غلط	اکوتوریسم، جامعه محلی را به استفاده پایدار از حیات وحش تشویق می‌کند.
۲۴ صحیح ۷۶ غلط	اکوتوریسم می‌تواند منجر به توزیع درآمد عمومی برای جامعه محلی شود.

منبع: اطلاعات میدانی پژوهش، ۱۳۹۵

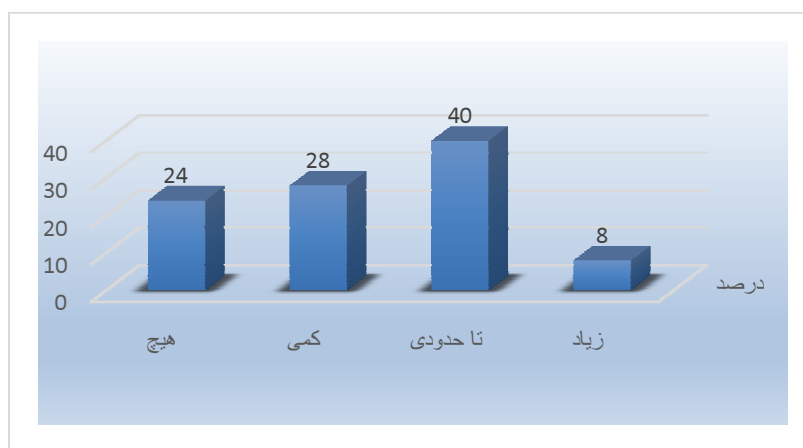
برای سنجش اثر ادراک و تحلیل گویه‌ها نیز از آزمون تی تک‌نمونه‌ای استفاده شد که نتایج در جدول (۵) نشان داده شده است. نتایج نشان می‌دهد که میانگین کل نظرات ۲/۹۷ بوده که در مقایسه با متوسط مطلوب (۳) کمی پایین‌تر می‌باشد. همچنین سطح معناداری محاسبه شده (۰/۸۶۸) نشان‌دهنده معنادار بودن یافته‌ها است.

جدول ۵. نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای درک وضعیت ادراک از گردشگری مبتنی بر جوامع محلی

حد پایین	حد بالا	سطح معناداری	تفاوت میانگینها	مقدار تی	خطای استاندارد	انحراف معیار	ارزش	میانگین	تعداد	
-۰/۲۸۹۲	۰/۲۴۵۶	۰/۸۶۸	-۰/۰۲۱۸۲	-۰/۱۶۸	۰/۱۲۹۵۶	۰/۶۴۷۷۸	۳	۲/۹۷۸۲	۲۵	میانگین (cbt)
-۳/۱۸۱۳	۲/۷۰۱۳	۰/۸۶۸	-۰/۲۴۰۰۰	-۰/۱۶۸	۱/۴۲۵۱۱	۷/۱۲۵۵۴	۳۳	۳۲/۷۶۰۰	۲۵	مجموع (cbt1)

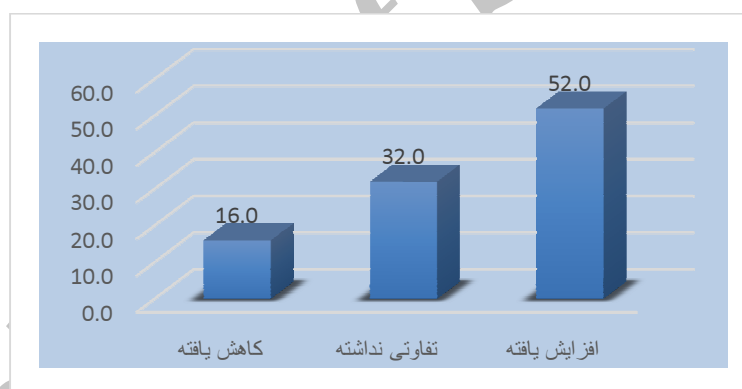
منبع: اطلاعات میدانی پژوهش، ۱۳۹۵

بررسی نتایج نشان داد که میزان ۴۰ درصد پاسخ‌دهندگان تاحدودی از فعالیت‌های گردشگری انجام شده در منطقه خود مطلع می‌باشند. نتایج این بررسی در نمودار شکل (۱) نشان داده شده است.

شکل ۱. میزان اطلاع ساکنین محلی از فعالیت‌های گردشگری در منطقه سکونت خود

همچنین ۵۲ درصد از پاسخ‌دهندگان بر این عقیده اتفاق نظر داشتند که تعداد افراد شاغل در فعالیت‌های مرتبط با گردشگری طی ده سال گذشته افزایش داشته است. در مقابل ۳۲ درصد بیان داشتند که ورود گردشگران به منطقه بر روند اشتغال آنها اثری نداشته و ۱۶ درصد کاهش روند ورود افراد به مشاغل مرتبط با گردشگری بیان داشته‌اند (شکل ۲).

شکل ۲. نظر ساکنین در مورد تعداد شاغلین در فعالیت‌های گردشگری طی ده سال گذشته

رابطه بین ویژگی‌های فردی و ادراک از گردشگری مبتنی بر جوامع محلی رابطه بین درآمد و سطح ادراک ساکنین محلی از گردشگری مبتنی بر جوامع محلی از طریق آزمون پیرسن سنجیده شد که مطابق با نتایج به دست آمده میزان همبستگی ۰/۴۰۴ با سطح معناداری ۰/۳۲۰ نشان دهنده رابطه معنادار مثبت اما بسیار کم بین این دو متغیر می‌باشد. برای تحلیل روابط بین متغیرهای

جنسیت و سطح ادراک ساکنین از اثرات گردشگری مبتنی بر جوامع محلی از آزمون‌های فی و کرامر استفاده شد. که میزان همبستگی $0/802$ با سطح معناداری $0/245$ میزان بالای رابطه بین این دو متغیر را نشان می‌دهد. رابطه بین سن پاسخ‌دهندگان و ادراک ساکنین محلی نیز از طریق آزمون پیرسن سنجیده شد که میزان این همبستگی $-0/058$ با سطح معناداری $0/784$ به معنی رابطه عکس این دو مؤلفه می‌باشد که با افزایش سن، میزان درک جامعه محلی از اثرات گردشگری مبتنی بر جوامع محلی افزایش می‌یابد (جدول (۶)).

جدول ۶. تحلیل رابطه بین متغیرهای جمعیتی و ادراک از گردشگری مبتنی بر جوامع محلی

سن	جنسیت	درآمد	نوع آزمون	ادراک از گردشگری مبتنی بر جوامع محلی
پیرسن	فی و کرامر	پیرسن	میزان همبستگی	
$-0/058$	$0/802$	$0/404$	سطح معناداری	
$0/784$	$0/245$	$0/320$	تعداد مشاهدات	
۲۵	۲۵	۲۵		

منبع: اطلاعات میدانی پژوهش، ۱۳۹۵

در ادامه به تحلیل نتایج براساس هر یک از مؤلفه‌های جمعیت شناختی پرداخته شد. که نتایج در جداول (۷) و (۸) نشان داده شده است.

جدول ۷. تحلیل نتایج براساس جنسیت

جنسیت	تعداد	میانگین	خطای استاندارد	انحراف معیار	مقدار تی	خطای استاندارد	حد بالا	حد پایین
مرد	۱۸	$3/0455$	$0/68262$	$0/16090$	$0/827$	$0/417$	$0/84112$	$0/36060$
زن	۷	$2/8052$	$0/55653$	$0/21035$				

منبع: اطلاعات میدانی پژوهش، ۱۳۹۵

جدول ۸. تحلیل نتایج براساس نوع سکونت

نوع	تعداد	میانگین	خطای استاندارد	انحراف معیار	مقدار تی	خطای استاندارد	حد بالا	حد پایین
بومی	۱۹	$3/0813$	$0/66245$	$0/15198$	$1/449$	$0/161$	$1/04345$	$-0/18380$
غیربومی	۶	$2/6515$	$0/51560$	$0/21049$				

منبع: اطلاعات میدانی پژوهش، ۱۳۹۵

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

توسعه گردشگری در هر منطقه‌ای به صورتی دوگانه عمل می‌کند که هم می‌تواند منافی برای جامعه میزبان به همراه داشته باشد و هم منجر به آسیب‌هایی برای ساکنین محلی شود. اثرات گردشگری بر مقاصد گردشگری و جامعه میزبان طیف گسترده‌ای از اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را در بر می‌گیرد. در این میان آنچه که در مباحث توسعه گردشگری بیش از پیش حائز اهمیت می‌باشد، نقش و اهمیت نگرش و ادراک ساکنین محلی از فرایند توسعه گردشگری و ورود گردشگران به منطقه محل سکونت خود می‌باشد. ادراکات هر یک از ساکنین برگرفته از مجموعه‌ای از دیدگاه‌ها و تجارب و تعاملات آنها با دنیای پیرامون است که هر یک براساس میزان درک و برداشت شخصی خود، به اثرات منفی یا مثبت توسعه گردشگری اشاره می‌کنند.

بر مبنای مطالعات انجام شده که در مبنای نظری به آنها اشاره شد در مباحث گردشگری مؤلفه‌هایی برای بررسی ادراک ساکنین محلی از اثرات گردشگری مورد بررسی قرار گرفته است. مؤلفه‌هایی همچون درآمد، فرصت‌های شغلی، کسب منفعت، آگاهی ساکنین محلی، کیفیت زندگی، حس غرور، تعاملات فرهنگی، و رواج صنایع دستی و همچنین حفظ یا آسیب منابع فرهنگی و طبیعی، در پژوهش‌های بسیاری مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که ساکنین به هر دو جنبه مثبت و منفی اثرات گردشگری مبتنی بر جوامع محلی اشاره کرده‌اند. از بین مؤلفه‌هایی که مورد پرسش قرار گرفته، ادراک ساکنین از افزایش مشکلات ساکنین محلی با میانگین ۳/۶۴ نسبت به سایر مؤلفه‌ها بالاتر بوده است. و پس از آن ادراک از افزایش آگاهی ساکنین محلی (میانگین ۳/۴۴)، افزایش درآمد (میانگین ۳/۳۲)، افزایش سطح کیفیت زندگی (میانگین ۳/۲۴)، و افزایش تعامل فرهنگی میان ساکنین و گردشگران (میانگین ۳/۰۸) قرار دارند. گرچه ادراک جامعه محلی از دریافت منفعت یکسان برای همه افراد جامعه با میانگین ۱/۹۶ در سطح مطلوبی قرار ندارد. همچنین ادراک ساکنین از اثرات گردشگری مبتنی بر جوامع محلی بر حفاظت از منابع طبیعی و افزایش آگاهی ساکنین (میانگین ۲/۸۸)، از بین رفتن منابع فرهنگی (میانگین ۲/۷۲)، با اختلاف کمی نسبت به میانگین (۳) قرار دارند.

نکته مهم اینکه جامعه محلی مورد مطالعه، هم با نگرش مثبت و هم منفی نسبت به اثرات گردشگری مبتنی بر جوامع محلی، به میزان ۵۲ درصد به افزایش مشاغل مرتبط با گردشگری در منطقه محل سکونت خود اشاره کرده‌اند. در نهایت اینکه سنجش رضایت و ادراک جوامع محلی، مبنای مهمی برای برنامه‌ریزی و مدیریت منابع طبیعی و مقاصد گردشگری خواهد بود که اگر در مطالعات مرتبط با توسعه گردشگری در نظر گرفته شود، قطعاً می‌تواند نتایج مثبتی بر اثرگذاری این فرایند داشته باشد.

کتابشناسی

۱. احمدی شاپورآبادی، محمدعلی، طارمی، ابوالفضل (۱۳۸۴)، برنامه‌ریزی گردشگری مشارکتی در یک مقصد در حال توسعه (تجربه اندونزی)، فصلنامه مطالعات جهانگردی، شماره ۸، صص ۱۰۶-۹۱؛
۲. اکبریان رونیزی، سعیدرضا و بدری، سیدعلی، ۱۳۹۴، تحلیل درک ذی‌نفعان از آثار و پیامدهای توسعه گردشگری در نواحی روستایی (نمونه موردی: منطقه لواسانات)، جغرافیا و توسعه، شماره ۳۸؛
۳. اکبریان رونیزی، سعیدرضا و رضوانی، محمدرضا، ۱۳۹۴، تحلیل و تبیین پایداری توسعه گردشگری در مناطق روستایی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان دماوند)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۴۷، شماره ۱، صص ۸۱-۹۵؛
۴. حیدری چپانه، رحیم؛ رضاطبع ازگمی، سیده خدیجه؛ سلطانی، ناصر؛ معتمدی‌مهر، اکبر (۱۳۹۲)، تحلیلی بر سیاست‌گذاری گردشگری در ایران، برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، سال دوم، شماره ۵، صص ۳۲-۱۱؛
۵. ضیائی، محمود؛ ابراهیمی، مهدی و حاجی‌غلام سریزدی، مریم (۱۳۹۲)، اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری جامعه محلی در طرح‌های توسعه گردشگری روستایی، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، سال دوم، شماره ۱، صص ۲۹-۴۲؛
۶. محسنی، رضاعلی (۱۳۸۸)، گردشگری پایدار در ایران: کارکردها، چالش‌ها و راهکارها، سال نهم، شماره ۲۸، زمستان ۱۳۸۸، صص ۱۴۹-۱۷۱؛
۷. وثوقی، لیلا؛ خانی، فضیله؛ مطیعی‌لنگرودی، سیدحسن؛ رهنمایی، محمدتقی (۱۳۹۰)، ارزیابی نگرش جامعه روستایی به گردشگری، بر مبنای معادلات ساختاری (مطالعه موردی: منطقه کوهستانی رودبار قصران، شهرستان شمیران)، پژوهش‌های روستایی، سال دوم، شماره چهارم، صص ۸۸-۶۳؛
8. Alipour Eshliki, Sajad, Kaboudi, Mahdi, (2012), Community Perception of Tourism Impacts and Their Participation in Tourism Planning: A Case Study of Ramsar, Iran, *Social and Behavioral Sciences*, Vol. 36, Pp. 333-341;
9. Almeida-Garcia, Fernando, Pelaez-Fernandez, Maria Angeles, Balbuena-Vazquez, Antonia, Cortes-Macias, Rafael, 2016, Residents' Perceptions of Tourism Development in Benlamadena (Spain), *Tourism Management*, Vol. 54, Pp. 259-274;
10. Andereck, K. L., 1995, Environmental Consequences of Tourism: A Review of Recent Research. In *Linking Tourism, the nvironment, and Sustainability. Annual Meeting of the National Recreation and Park Association*, Pp. 77-81, General Technical Report No. INT-GTR-323;
11. Andereck, Kathleen, L., Valentine, Karin, M., Knopf, Richard, C., Vogt, Christine, A., 2005, Residents' Perceptions of Community Tourism Impacts, *Annals of Tourism Research*, Vol. 32, No. 4, Pp. 1056-1076;
12. Ap, J., 1992, Residents' Perceptions of Tourism Impacts, *Annals of Tourism Research*, Vol. 19, Pp. 665-690;
13. Ashley, C., Boyd, C., & Goodwin, H., 2000, Pro-poor Tourism: Putting Poverty at the Heart of the Tourism. London: ODI;
14. Asker, Sally; Boronyak, Louise; Carrard, Naomi & Paddon, Michael, 2010, Effective Community Based Tourism (A Best Practice Manual), Institute for Sustainable Futures, University of Technology Sydney;
15. Besculides, A., Lee, M. E., & McCormic, P. J., 2002, Residents' Perceptions of the

- Cultural Benefits of Tourism, *Annals of Tourism Research*, Vol. 29, No. 2, Pp. 3003-3319;
16. Dogan, H., 1989, Forms of Adjustment: Sociocultural Impacts of Tourism, *Annals of Tourism Research*, Vol. 16, Pp. 216-236;
 17. Girard, T. C., Gartner, William, C., 1993, Second Home Second View, Host Community Perceptions, *Annals of Tourism Research*, Vol. 20, Pp. 685-700;
 18. Gursoy, Dogan, & Denney Rutherford, 2004, Host Attitudes toward Tourism an Improved Structural Nodel, *Annals of ourism research*, Vol. 31, No. 3, Pp. 495-516.
 19. Hall. C. M., 1994, *Tourism and Politics: Policy, Power and Place*, Chichester: Wiley;
 20. Hatipoglu, Burcin, Alvarez, Maria, D., Ertuna, Bengi, 2014, Barriers to Stakeholder Involvement in the Planning of Sustainable Tourism: The Case of the Thrace Region in the Turkey, *Journal of Cleaner production*, Pp. 1-12;
 21. Johnson, J., D. Snepenger, and S. Akis, 1994, Residents' Perceptions of Tourism Development, *Annals of Tourism Research*, Vol. 21, Pp. 629-642;
 22. Liu, J., and T. Var, 1986, Resident Attitudes towards Tourism Impacts in Hawaii, *Annals of Tourism Research*, Vol 13, Pp. 193-214;
 23. Long, P., R. Perdue, and L. Allen, 1990, Rural Resident Tourism Perceptions and Attitudes by Community Level of Tourism, *Journal of Travel Research*, Vol. 28, No. 3, Pp. 3-9;
 24. Mason, Peter, 2003, *Tourism Impacts, Planning and Management*, Butterworth Heinman;
 25. McCool, S., and S. Martin, 1994, Community Attachment and Attitudes towards Tourism Development, *Journal of Travel Research*, Vol. 32, No. 3, Pp.29-34;
 26. Murphy, P. E., 1981, Community Attitudes to Tourism a Comparative Analysis, *Tourism Management*, Vol. 2, No. 3, Pp. 66-87;
 27. Murphy, P. E., 1985, *Tourism: A Community Approach*, New York: Methuen;
 28. Rosazman, Hussin, 2006, *Ecotourism Development and Local Community Participation: Case Studies of Batu Puteh and Sukau village in Lower Kinabatangan Area of Sabah, Malaysia*, A thesis submitted in fulfilment of the degree of doctor of philosophy;
 29. Sharpley, Richard, 2014, Host Perceptions of Tourism: A Review of the Research, *Tourism Management*, Vol. 42, Pp. 37-49;
 30. Sinclair-Maragh, Gaunette, Gursoy, Dogan, Vieregge, Michael, 2015, Residents' Perceptions toward Tourism Development: A Factor-cluster Approach, *Journal of Destination Marketing & Management*;
 31. Tosun, C., 2002, Host Perceptions of Impacts: A Comparative Tourism Study, *Annals of Tourism Research*, Vol, 29, Pp. 231-253;
 32. Urtasun, Anihoa & Gutierrez, Asabel, 2006, Tourism Agglomeration and its Impact on Social Welfare: An Empirical Approach to the Spanish case, *Tourism Management*, Vol. 27, Pp. 901-912;
 33. Zhao, W., & Ritchie, J. R. B., 2007, *Tourism and Poverty Alleviation: An Integrative Research Framework*. In C. M. Hall (Ed.), *Propoor tourism who benefits? Perspectives on tourism and poverty reduction* (pp. 9-33). Clevedon: Channel View Publications.